

УДК 37.011

С. А. Волошко

І. І. Приходько

ВИЗНАЧЕННЯ ВАГОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ КОМПОНЕНТІВ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З КОНВОЮВАННЯ, ЕКСТРАДИЦІЇ ТА ОХОРОНИ ПІДСУДНИХ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Здійснено ранжирування компонентів морально-психологічного стану військовослужбовців підрозділів Національної гвардії України з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних й визначено їх вагові коефіцієнти для проведення оцінювання особового складу експертами (командирами). Запропонований інтегративний підхід для оцінювання рівня морально-психологічного стану військовослужбовців, дасть змогу більш об'єктивно та надійно із забезпеченням максимальної вірогідності здійснити кількісно-якісне зіставлення індивідуальної самооцінки морально-психологічного стану військовослужбовця та експертної оцінки командира підрозділу або його заступника по роботі з особовим складом, а також дати рекомендації командирові (начальникові) для прийняття обґрунтованого рішення щодо залучення військовослужбовця до виконання конкретного службово-бойового завдання або продовження його виконання.

Ключові слова: морально-психологічний стан, експертне оцінювання, службово-бойова діяльність, Національна гвардія України.

Постановка проблеми. В умовах проведення заходів із забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях істотно зростає актуальність досягнення високого морально-психологічного стану (МПС) особового складу військ, який є однією з основ бойової готовності і боєздатності підрозділу, військової частини [1]. Це стало загальноновизнаним фактом сучасної діяльності не тільки сил безпеки і оборони України, а також одним з основних напрямів підготовки військ до ведення бойових дій у провідних державах світу. Так, у настанові об'єднаних сил НАТО «Основи бойового застосування з'єднань і частин сухопутних військ країн НАТО» (Fundamentals of combat employment of formations and units of ground forces of NATO countries) зазначено: «Моральний стан військ є найбільш важливим фактором у війні. Він породжує в особового складу енергію і

агресивність. Весь особовий склад від командувача до простого солдата повинен мати волю до перемоги, що може вплинути на результат бою. Високий моральний стан дозволяє особовому складу мужньо переносити будь-які труднощі» [2].

Доведено, що діяльність військовослужбовців підрозділів НГУ характеризується можливим виникненням екстремальних ситуацій, які мають негативний вплив на психіку людей та їх діяльність, часто викликають професійний стрес [3, 4]. Також такі фактори, як ненормований робочий день, підвищене службове навантаження, постійний контакт зі спецконтингентом, необхідність максимальної віддачі психічних і фізичних сил під час виконання службово-бойових завдань (СБЗ) знижують функціональні ресурси організму до їх повного виснаження [5]. Саме тому роль морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності (СБД) особового

складу НГУ у загальній системі забезпечення неможливо перебільшити [6].

Для якісного виконання поставлених службово-бойових завдань військовослужбовці повинні мати комплекс необхідних професійно-важливих якостей, а також відповідний поточний стан цільового психологічного ресурсу особистості, які у сукупності складають морально-психологічний стан. Аналіз сучасних нормативно-правових документів, які регламентують порядок морально-психологічного забезпечення професійної діяльності сил сектору безпеки і оборони України, засвідчив, що є різні підходи до змісту та структури поняття «морально-психологічний стан» особового складу та розбіжності у його оцінюванні й формуванні. У деяких нормативно-правових документах це поняття не використовується.

На сьогодні теоретичні та практичні підходи до оцінювання МПС як важливішого складника бойового потенціалу військових формувань базуються на використанні відповідних методик, які викладені у різних наукових виданнях і нормативно-правових документах сил сектору безпеки та оборони України [7]. Проте залишається не вирішеним наукове завдання щодо визначення вагових коефіцієнтів компонентів МПС військовослужбовців підрозділів НГУ з КЕОП, результати якого дають змогу більш якісно визначати МПС [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх наукових досліджень в окресленій авторами проблематиці привертають увагу такі основні методики: аналіз, оцінювання та прогнозування МПС особового складу військ (сил) на підставі кількісного визначення його основних показників (В. І. Алещенко) [8]; оцінка МПС особового складу ЗСУ в особливий період (Н. М. Мась) [9]; морально-психологічне забезпечення діяльності військових частин (підрозділів), які беруть участь в антитерористичній операції (В. І. Осьодло) [10]; оцінювання МПС військовослужбовців у зоні проведення антитерористичної операції (А. Б. Неурова) [11].

Метою статті є визначення вагових коефіцієнтів компонентів морально-психологічного стану військовослужбовців підрозділів НГУ з КЕОП для проведення експертного оцінювання.

Виклад основного матеріалу. Службово-бойова діяльність військовослужбовців НГУ

часто відбувається в екстремальних умовах та потребує високого рівня МПС для якісного виконання СБЗ [5]. Визначення МПС є найважливішим завданням, яке вирішується під час підготовки особового складу до виконання СБЗ з КЕОП [11].

На першому етапі дослідження для визначення показників МПС військовослужбовців НГУ з КЕОП використали метод експертного оцінювання, що ґрунтується на отриманні та обробленні даних, одержаних у результаті опитування фахівців у відповідній галузі. До експертного оцінювання показників МПС були залучені науково-педагогічні працівники Національної академії НГУ (14 осіб), офіцери підрозділів НГУ з КЕОП (14 осіб) та слухачі магістратури оперативнотактичного факультету Національної академії НГУ (14 осіб). Для відбору експертів було вибрано такі критерії: професійний досвід (строк військової служби) у підрозділах КЕОП не менше 10 років; для науково-педагогічних працівників – науковий ступінь, вчене звання.

Після проведеного ранжирування основними структурними компонентами для індивідуального оцінювання МПС військовослужбовців підрозділів НГУ з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних було визначено такі: моральний, психологічний, суспільно-політичний та військово-професійний. До них належать 28 основних показників, що відображають структуру морально-психологічного стану військовослужбовців НГУ з КЕОП [12], які потім увійшли до «Опитувальника оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців підрозділів НГУ з КЕОП», що є інструментарієм, містить 28 тверджень (запитань), за допомогою яких визначається індивідуальний рівень (самооцінювання) МПС військовослужбовців підрозділів НГУ з КЕОП [13].

Наступним етапом емпіричного дослідження стало визначення значущості кожного з основних компонентів МПС, які надалі будуть враховані як вагові коефіцієнти під час оцінювання МПС особового складу експертами з числа командування підрозділу (командирами рот, заступниками командирів рот по роботі з особовим складом, командирами взводів). Для цього було проведено експертне оцінювання науково-педагогічними працівниками НА НГУ та офіцерами по роботі з особовим складом підрозділів НГУ з КЕОП за таким алгоритмом.

I. Експерти отримали анкету, в якій було наведено перелік чотирьох компонентів МПС військовослужбовців підрозділів НГУ з КЕОП (табл. 1): моральний, психологічний, суспільно-політичний, військово-професійний. Експертам було запропоновано визначити за ступенем важливості від 4 до 1 бала кожен з компонентів. Компонент, що найбільше впливав на формування МПС особового складу, оцінювали у 4 бали, а найменш впливовий – у 1 бал.

II. Після проведення експертного оцінювання щодо визначення коефіцієнта значущості кожного з компонентів та отримання чисельних даних результати були оброблені таким чином.

1. Розраховувалися середні значення кожного компонента:

$$MK_{cp} = \frac{\sum_{i=1}^n MK_i}{n}, \quad (1)$$

$$PK_{cp} = \frac{\sum_{i=1}^n PK_i}{n}, \quad (2)$$

$$СПК_{cp} = \frac{\sum_{i=1}^n СПК_i}{n}, \quad (3)$$

$$ВПК_{cp} = \frac{\sum_{i=1}^n ВПК_i}{n}, \quad (4)$$

де MK – моральний компонент; PK – психологічний компонент; $СПК$ – суспільно-політичний компонент; $ВПК$ – військово-професійний компонент; n – кількість експертів.

Приклад розрахунку середніх значень кожного компонента МПС наведено у табл. 2.

2. Визначення коефіцієнтів значущості кожного компонента МПС розраховувалося за такими формулами:

$$K_{MK} = \frac{MK_{cp}}{MK_{cp} + PK_{cp} + СПК_{cp} + ВПК_{cp}}, \quad (5)$$

$$K_{PK} = \frac{PK_{cp}}{MK_{cp} + PK_{cp} + СПК_{cp} + ВПК_{cp}}, \quad (6)$$

$$K_{СПК} = \frac{СПК_{cp}}{MK_{cp} + PK_{cp} + СПК_{cp} + ВПК_{cp}}, \quad (7)$$

$$K_{ВПК} = \frac{ВПК_{cp}}{MK_{cp} + PK_{cp} + СПК_{cp} + ВПК_{cp}}, \quad (8)$$

де K_{MK} – коефіцієнт морального компонента; K_{PK} – коефіцієнт психологічного компонента; $K_{СПК}$ – коефіцієнт суспільно-політичного компонента; $K_{ВПК}$ – коефіцієнт військово-професійного компонента.

У результаті проведеного розрахунку було отримано вагові коефіцієнти експертного оцінювання МПС військовослужбовців (див. табл. 3).

Анкета

«Шановний експерт! Спираючись на свій службовий досвід, з використанням 4-бальної системи оцініть такі складові МПС для проведення оцінювання особового складу, які наведені в таблиці. Завдання: дати оцінку складовій за 4-бальною системою від 1 до 4, з урахуванням, що: 1 – найвища оцінка, 4 – зовсім не значуща оцінка. Загальну оцінку виводити не потрібно».

Таблиця 1

Прізвище та ініціали	Компоненти морально-психологічного стану			
	моральний	психологічний	суспільно-політичний	військово-професійний

Таблиця 2 – Розрахунок середніх значень кожного компонента МПС

Номер експерта (n = 28)	Назва компонента та його ранг			
	МК	ПК	СПК	ВПК
Експерт 1	4	3	1	2
Експерт 2	4	2	1	3
Експерт 3	3	2	1	4
Експерт 4	4	2	1	3
Експерт 5	2	3	1	4
.....				
Експерт n				
Компонент МПС _{cp}	3,13	3,20	1,00	2,73

Таблиця 3 – Вагові коефіцієнти експертного оцінювання МПС військовослужбовців

Компоненти	МК	ПК	СПК	ВПК
Вагові коефіцієнти	0,31	0,32	0,10	0,27

Отже, найбільше впливають на загальний показник МПС особового складу в певній послідовності такі компоненти: психологічний, моральний, військово-професійний та суспільно-політичний.

III. 3 урахуванням отриманих значень вагових коефіцієнтів експертного оцінювання МПС військовослужбовців далі розраховувався узагальнений показник рівня МПС військовослужбовця за формулою

$$P_{MPC} = \sum \left(\frac{MK_{\text{інд}} + MK_{\text{експ}}}{2} \times K_{MK} + \frac{PK_{\text{інд}} + PK_{\text{експ}}}{2} \times K_{PK} + \frac{СПК_{\text{інд}} + СПК_{\text{експ}}}{2} \times K_{СПК} + \frac{ВПК_{\text{інд}} + ВПК_{\text{експ}}}{2} \times K_{ВПК} \right), \quad (9)$$

де P_{MPC} – узагальнений показник рівня МПС військовослужбовця;

$MK_{\text{інд}}$ – індивідуальна оцінка морального компонента;

$PK_{\text{інд}}$ – індивідуальна самооцінка психологічного компонента;

$СПК_{\text{інд}}$ – індивідуальна оцінка суспільно-політичного компонента;

$ВПК_{\text{інд}}$ – індивідуальна оцінка військово-професійного компонента;

$MK_{\text{експ}}$ – експертна оцінка морального компонента;

$PK_{\text{експ}}$ – експертна оцінка психологічного компонента;

$СПК_{\text{експ}}$ – експертна оцінка суспільно-політичного компонента;

$ВПК_{\text{експ}}$ – експертна оцінка військово-професійного компонента.

Необхідно зазначити, що експерти оцінювали рівень МПС військовослужбовця не за кожним окремим показником, як це робиться в індивідуальному самооцінюванні МПС з використанням опитувальника «Оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців підрозділів Національної гвардії України з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних» [12], а за кожним компонентом у цілому. Це дозволяє більш об'єктивно оцінити узагальнений рівень МПС військовослужбовця, дасть можливість більш

цілеспрямовано проводити корекційну роботу з особовим складом для підвищення рівня МПС військовослужбовця. Наприклад, під час проведення оцінювання рівня МПС військовослужбовця виявлено не достатньо сформований військово-професійний компонент. Командир підрозділу та його заступник по роботі з особовим складом повинні провести відповідну індивідуальну корекційну роботу щодо поліпшення рівня бойової підготовки, налаштувати на більш якісне виконання СБЗ. У результаті відповідні заходи можуть сприяти підвищенню рівня військово-професійного компонента та МПС у цілому.

Висновки

1. У роботі було використано інтегративний підхід, який дав змогу визначити вагові коефіцієнти компонентів морально-психологічного стану військовослужбовців підрозділів НГУ з КЕОП для проведення експертного оцінювання: моральний компонент 0,31; психологічний компонент 0,32; суспільно-політичний компонент 0,10; військово-професійний компонент 0,27.

2. Цей підхід дає можливість більш об'єктивно та надійно, із забезпеченням максимальної вірогідності, здійснити кількісно-якісне зіставлення індивідуальної самооцінки МПС військовослужбовця та експертної оцінки командира підрозділу або його заступника по роботі з особовим складом. Така узагальнена оцінка МПС допоможе командирові (начальникові) прийняти більш обґрунтоване рішення щодо залучення військовослужбовця до виконання конкретного СБЗ або продовження його виконання.

Науковим продовженням робіт за цим напрямом планується надалі практична апробація методики оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців підрозділів НГУ з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних.

Перелік джерел посилання

1. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: підручник: у 2 ч. 2-ге вид., перероб., зі змін. та доп. / Н. А. Агаєв

та ін.; за заг. ред. В. В. Стасюка. Бровари : 7БЦ, 2020. Ч. 1. 754 с.

2. Основи бойового застосування з'єднань і частин сухопутних військ країн НАТО (Fundamentals of combat employment of formations and units of ground forces of NATO countries) : настанова об'єднаних сил НАТО.

3. Приходько І. І. Визначення стресостійкості у військовослужбовців підрозділів спеціального призначення внутрішніх військ МВС України під час виконання спеціального службово-бойового завдання. *Вісник Національної академії оборони України*. 2008. Вип. 4 (8). С. 116–122.

4. Приходько І. І. Система профілактики та контролю бойового стресу у військовослужбовців. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Психологія*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadrn_2018_1_13 (дата звернення: 20.09.2021).

5. Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. / І. І. Приходько та ін. ; за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків : НА НГУ, 2016. 571 с.

6. Приходько І. І., Волошко С. А., Гунбін К. Ю. Теоретичні аспекти оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2018. № 2 (65). С. 89–96. DOI: 10.33405/2078-7480/2018/2/65/139232.

7. Приходько І. І., Волошко С. А., Гунбін К. Ю., Воробйов В. І. Особливості нормативно-правового регулювання морально-психологічного стану військовослужбовців сектору безпеки та оборони України. *Честь і закон*. 2019. № 2 (69). С. 95–104. DOI: 10.33405/2078-7480/2019/2/69/177934.

8. Алещенко В. І. Методичні підходи до аналізу, оцінювання та прогнозування морально-психологічного стану особового складу. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2018. Вип. 3 (40). С. 6–11.

9. Мась Н. М. Методика оцінки морально-психологічного стану особового складу ЗСУ в особливий період. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2017. Вип. 2 (37). С. 31–34.

10. Методичний порадище з питань морально-психологічного забезпечення для командирів військових частин (підрозділів) та військовослужбовців, які приймають участь в антитерористичній операції / за заг. ред. В. І. Осьодла. Київ : НУОУ, 2015.

11. Неурова А. Б. Особливості оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців у зоні проведення антитерористичної операції. *Український психологічний журнал*. 2018. № 1 (7). С. 122–132.

12. Волошко С. А., Приходько І. І., Воробйов В. І. Визначення показників для оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців підрозділів Національної гвардії України з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних. *Честь і закон*. 2020. № 3 (74). С. 91–101. DOI: 10.33405/2078-7480/2020/3/74/215687.

13. Волошко С. А. Розроблення опитувальника «Оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців підрозділів Національної гвардії України з конвоювання, екстрадиції та охорони підсудних». *Честь і закон*. 2021. № 1 (78). С. 25–32. DOI: 10.33405/2078-7480/2021/1/78/623765.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2021 р.

УДК 37.011

С. А. Волошко, И. И. Приходько

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВЕСОВЫХ КОЭФФИЦИЕНТОВ КОМПОНЕНТОВ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ ПО КОНВОИРОВАНИЮ, ЭКСТРАДИЦИИ И ОХРАНЕ ПОДСУДИМЫХ ДЛЯ ПРОВЕДЕНИЯ ЭКСПЕРТНОГО ОЦЕНИВАНИЯ

Осуществлено ранжирование компонентов морально-психологического состояния военнослужащих подразделений Национальной гвардии Украины по конвоированию, экстрадиции и охране подсудимых и определены весовые коэффициенты. Предложенный интегративный подход для оценки уровня морально-психологического состояния военнослужащих позволит более

об'єктивно і надійно з забезпеченням максимальної достовірності здійснить кількісно-якісне сопоставлення індивідуальної самооцінки морально-психологічного стану військовослужбовця і експертної оцінки командира підрозділу або його заступника по роботі з особовим складом, а також і надасть рекомендації командирі (начальнику) для прийняття об'єктивного рішення про залучення військовослужбовця до виконання конкретного службово-бойового завдання або продовження його виконання.

Ключові слова: морально-психологічне стан, експертна оцінка, службово-бойова діяльність, Національна гвардія України.

UDC 37.011

S. Voloshko, I. Prykhodko

DETERMINATION OF WEIGHT COEFFICIENTS OF MORAL AND PSYCHOLOGICAL STATE COMPONENTS OF SERVICEMEN OF MILITARY UNITS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE FOR CONVOYING, EXTRADITION AND PROTECTION OF THE ACCUSED FOR EXPERT ASSESSMENT

Using the method of expert evaluation, the ranking of the components of the moral and psychological state of the military personnel of the units of the National Guard of Ukraine for escorting, extradition and protection of the accused was carried out, and the weight coefficients were determined. The proposed integrative approach for assessing the level of the Ministry of Defense of military personnel will allow, in a short time, more objectively and reliably, with maximum reliability, to carry out a quantitative and qualitative comparison of the individual self-assessment of the Ministry of Defense of a serviceman and the expert assessment of the unit commander or his deputy for work with personnel, and provide recommendations to the commander (chief) for making an informed decision on the involvement of a serviceman in the performance of a specific service-combat mission or the continuation of its implementation.

It should be noted that the experts did not assess the level of the serviceman's MPS on each individual indicator, as is done in the individual self-assessment of the serviceman using the questionnaire «Assessment of the moral and psychological condition of servicemen of the National Guard each component as a whole». This allows a more objective assessment of the generalized level of the military personnel, reduces the time for processing the data and will allow more targeted corrective work with personnel to increase the level of military personnel. Such an assessment of the moral and psychological state will help the commander (chief) to make an informed decision on the involvement of a serviceman in the implementation of a particular service and combat assignments or its continuation.

Keywords: moral and psychological state, expert assessment, service and combat activities, National Guard of Ukraine.

Волошко Сергій Анатолійович – заступник начальника командно-штабного факультету по роботі з особовим складом Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-6717-7204>

Приходько Ігор Іванович – доктор психологічних наук, професор, начальник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-4484-9781>